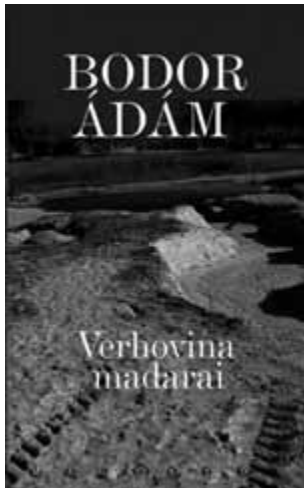

„Mert nincs lehetetlen”

BODOR ÁDÁM: VERHOVINA MADARAI.
VÁLTOZATOK VÉGNAPOKRA

Magvető Kiadó
Budapest, 2011
256 oldal, 2990 Ft

”

Ismét egy erőteljes atmoszférájú, különleges, magával ragadó, szinte lehetetlen könyvvel jelentkezett Bodor Ádám. Először ránézésre a kötet címe is egzotikusnak hat, hogy aztán számtalan lehetséges jelentéssel ruházzuk fel olvasás során. Mivel én, a szerzővel ellentétben, földhözragadt vagyok, azal kezdeném, hogy Verhovina a kárpátaljai hegyvidéken, a mai Ukrajna Romániához közel eső részén található, a régi Magyarország része volt. Tulajdonképpen gondtalanul el is helyezhető itt a történet, hiszen a többi földrajzi név (Lemberg, Ivano-Frankovszk vagy Máramaros vármegye) ugyanezre a térségre utal – de amit kapunk, jóval univerzálisabb annál, mint hogy érdemes lenne így behatárolni. Bodor egyetlen tájegység segítségével – fantasztikusan részletgazdagon – modellezi a világot, egy a végén már alig egy-két tucat ember lakta környékkel. Egy nem magyarok által lakott telepről van szó, ahol a magyar szót alig vagy nem is értik az ott élők. A szerző újfent kitűnik a szűk környezet megkapó ábrázolásában. Ismét úgy ér el hátborzongató hatást, hogy az aprólékosan kidolgozott, zárt világot az éppen csak körvonalazott, fenyegető külvilág öleli körül, melynek a működése, törvényei igazából kifürkészhetetlenek az otthoniak számára – így tehát az idegenség fogalmáról is sokat mond a regény, valamint a periféria és a centrum viszonyáról.

És hogy miért kerülnek a címbe a madarak? Nos, mindjárt az első fejezetből kiderül, hogy valakik – az idegenek – elüldözték őket innen, tűzoltófecskendővel lemosva a fákról a fészkeiket. Az egyik szereplő épp azt a feladatot kapja, „mert nincs lehetetlen”, hogy csalogassa vissza őket. Ugyanakkor a monor gledini javítóintézetből idekerült fiatalokat is – mert „a vége mindig az, hogy egy szép napon elrepülnek” – madaraknak nevezi a helyi közösség egyik legfontosabb alakja, Anatol Korkodus. Az alcím *változatok* tagja úgy jön a képbe, hogy a könyv tizenhárom, egymással nem szorosan összefüggő, címként mindig valamelyik szereplő nevét viselő részből áll, melyeket így nem csak egy regény fejezeteiként, hanem önálló elbeszéléseként is olvashatunk; a *végnapok* pedig azért, mert elköltöztek a madarak, nem jár a vonat, he-

tek óta nem csörög a telefon, „mintha lekapcsolták volna a világról” Verhovinát, a pusztulás felé halad – a zárlat fordulata ezért is meglepő, de erről most, azok kedvéért, akik még nem jutottak a könyv végére, nem beszélek.

A *Verhovina madarai* elbeszélője egy Adam nevű fiatalember – kivéve a harmadik fejezetet, amikor, valamilyen oknál fogva „csupán” szereplői státuszba kerül, és nem derül fény a narrátor személyére. Ő is egyike a javítóintézetből érkezetteknek, akiket Anatol Korkodus karolt fel; mint ahogy lassan kiderül, hogy szinte mindenki onnan jött ide. Egy biztos, fura vidék ez, két megállóval arrébb, Kolinán például női büntetőtábor áll. Adam Anatol segédje, inasa. Az ő elbeszéléseiből ismerhetjük meg a különösebbnél különösebb alakokat, a férjét felakasztó Delfinát, a gyilkosságért házi őrizetben tartott Augustin-házaspárt, vagy a szintén gyilkosságra készülő kiugrott evangélikus lelkészt, Fabritiust és a többieket. Magát a történetet nehéz lenne pontosan összefoglalni, mert ha például azt mondanám, hogy az isten háta mögötti tájakra valakik szemet vetettek, meg akarják kaparintani, kétséges, hogy a lényegemet emeltem-e ki, már csak azért is, mert a sztori nem rakható össze hézagmentesen Bodornál.

A *Verhovina madarai*ban egyébként is nagy szerepe van a titkoknak és a csendnek. Az igazán fontos dolgok, helyesen, nincsenek kimondva, legfeljebb sejtetve. A figyelmes olvasó persze nagyjából betájolja az eseményeket, legalábbis azt, hogy a sztori 2011-ben ér véget, és az előző jó néhány évben játszódik a java; bár ez sem ennyire kézzelfogható. Mint ahogy hiába tudjuk meg, hogy a zsinagógából közmosoda, a környéket évszázadokon át uraló Czervensky család udvarházából az egy fős (!) vízfelügyeleti brigád épülete lett, s evangélikusok élnek itt, nem ortodoxok, ezekből a „jelekből” is bajos lenne a történelmi ismereteinkre alapozva mélyebb következtetéseket levonni, sőt, nem is volna értelme, mert csak egyre távolabb kerülnénk a könyv magjától.

Ebben az univerzumban egyébként sem a racionalitásnak, hanem a megérzéseknek, sejtelmeknek, látomásoknak, jeleknek, jövendöléseknek van meghatározó szerepe. (Számomra a legemlékezetesebb ezek közül Klara Burszen esete, aki egy jóslat miatt egész életében egy katonára vár, aki csak a halála után érkezik meg – hogy közös sírba temettesse magát a kisaszonnyal.) Az itteniek összhangban élnek a természettel, megértik üzeneteit: „Itt az emberek tudják, mi meddig tart, hol a határ, hol van a történetnek vége”. A *Verhovina*, mint ahogy ebből az idézetből is kitűnhetett, sok-sok halál meséje – a halállal való szembenézés regénye is. De kicsit visszatérve még: nem csak a megérzések, jóslatok válnak be, hanem – „mert nincs lehetetlen” – csodák is akadnak: a teljesen süket Roswitha valahogy megérti Anatol szavait, Nika Karanika (igen, ebben a Bodor-könyvben is csodálatos nevek vannak) pedig a könnyeivel támaszt fel két gyermeket.

Ha valami zavaró van, azon túl, hogy a harmadik fejezetben miért használ a másik tizenkét fejezethez képest másik narrátort a szerző (bár ha elbeszélések gyűjteményeként olvassuk a könyvet, ez is érthető, csak akkor problémás, ha regényként), az az, hogy bizonyos dolgokat többször is kifejt Bodor. Hallottuk már, hogy, teszem azt, miből jósol Aliwanka varrónő, vagy, hogy miként támasztotta fel Nika Karanika a gyermekeket, mégis újra és újra elmeséli. Talán elsőre önálló elbeszéléseknek írta meg a történeteket, és ezért – nem tudom, mindenesetre ebben a formában zavaró az ismétlődés, érdeemes lett volna a kötetbe rendezésnél elhagyni. De ezen túl aztán más negatívumot nem is tudnék mondani, csak a lenyűgöző jellegzetességeket, azt például, milyen szépen megférnek egymás mellett a csodás elemek a naturalisakkal, a magasság a mélységgel, az érzékeken túli a rögválósággal, a szent a profánnal.

Mert ez az isten háta mögötti, jóslatokban hívő, csodákat megélő nép – legalábbis egy bizonyos nézőpontból – nagyon is brutális. Öngyilkosokról, gyilkosokról olvashatunk. Mind közül a legdurvább, amikor a Nika Karanika feltámasztotta ifjakat az Augustin házaspár, mert Nika az ő gyermekeiket nem élesztette újra, megöli. És a különösen, a morbidban sincs hiány: Adam – névleges – unokatestvére pillangókat eszik, a pópának négy heréje van, és még sorolhatnám.

A lényeg azonban az, hogy Bodor Ádám a hallgatás hosszú évei után – „mert nincs lehetetlen” – egy újabb remekművel lepett meg minket. A *Verhovina madarai*, nem kétséges, a 2011-es év egyik legfontosabb magyar könyve.

Darvasi Ferenc

